

Îmbogățirea bazei documentare la Direcția Generală a Arhivelor Statului

Mărturiile documentare aflate în Arhivele Statului au constituit de-a lungul timpului și continuă să fie un îndemn la descifrarea și valorificarea faptelor și informațiilor pe care ele le oferă cu generozitate. În acest sens putem spune că ne bucură cu atât mai mult faptul că Arhivele nu sint uitate și că zestrei lor documentare i se adaugă an de an alte înscrisuri, prin contribuția unor pasionați ai istoriei românești, care, prin sacrificii uneori, le adună, le salvează de la distrugere și le oferă acestei instituții. Din acest punct de vedere nici anul 1992 nu constituie o excepție, deoarece în acest an Direcția Generală a Arhivelor Statului, pe această cale, a achiziționat un număr însemnat de noi surse de informații.

Astfel, o primă ofertă, care conține 2 unități arhivistice este a Ancăi Sârbu. Este vorba, în primul rând, de un document bilingv (româno-grecesc) din 1858 iunie 8, prin care Epitropia Averilor Sf. Mormint se învoiește cu Moise Barbor asupra plății chiriei unui loc de casă aflat pe proprietatea mănăstirii Galata, loc cumpărat de acesta de la Smil Lazarovici. Cel de al doilea document original este o carte a Căimăcămiei Moldovei din 1857 mai 8, prin care se întărește vânzarea la mezat a unei dughene de la Galata, cu locul ei, cumpărată de Iosif Haimovici. Ambele documente au Iașii ca loc de emiteră și sunt validate cu sigilii în fum și tuș, iar prin conținutul lor sunt în măsură să ne ofere câteva date privitoare la proprietatea urbană la începutul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea.

Donația lui Alexandru Pilat cuprinde 18 unități arhivistice dintre anii 1732—1848, originale și copii în limbile greacă, rusă și română (jalbe, zapise de vânzare—cumpărare a unor case, hotărnicii, o diată), având, unele, ca loc de emiteră Botoșanii sau Chișinăul. Printre aceste documente, care au aparținut familiei Pilat, se află și un uric din 1732 (7241) decembrie 5, validat cu sigiliu în chipovar, prin care Grigore Ghica, domnul Moldovei, întărește lui Constantin Pilat, fost mare șetrar, și fraților lui, nepoții Ciogoleștilor, dreptul de a lua zeciuiala de pe ocina lor din satul Scubiști și dealul lui Vodă, între Hirlău și Cotnari.

Toate documentele de mai sus au fost integrate colecției de „Documente moldovenești”, care se păstrează în depozitele Direcției Arhivelor Centrale din cadrul Direcției Generale a Arhivelor Statului.

Oferta d-lui Laurențiu Avram se compune din 14 unități arhivistice, originale care aparțin secolelor XIX și XX. Aceste documente, integrate fondului familial Sturdza existent la Direcția Arhivelor Centrale, conțin informații genealogice referitoare la această familie. Primele 11 documente sunt scrisori ale I. Bellio, Ruxandrei Balș ș.a. către Lisette Sturdza și soțul ei, Dumitru, iar una este concepută de Eliza Șt<irbei>. Redactate în limba fran-

ceză, în perioada 1866—(1875), aceste scrisori au ca loc de emiteră Geneva și Schönbrunn și cuprind informații cu privire la familia Sturdza, la cea a verișoarei Lisettei Sturdza, Ruxandra Balș, precum și date referitoare la rudele lor (Știrbei, exemplu). După cum menționăm, citirea acestor scrisori și imbinarea datelor lor cu altele permite elucidarea unor legături de familie și, în același timp, ne oferă informații despre viața cotidiană la sfârșit de secol XIX.

Acestor scrisori li se adaugă necrologul lui Vasilică Jora (circa 1930) care nu uită să menționeze un document din 1392 care se referă la vechimea neamului lui, scrisoarea lui Mircea I. Canciov, avocat, către <Emil> Serghie din 1933 iunie 4, precum și un fragment de manuscris care cuprinde noțiuni de psihologie socială.

O altă donație, cea aparținând lui Victor Isac, ne oferă posibilitatea de a cerceta documente referitoare la viața și activitatea lui Dumitru Drăghicescu și a nepotului său, Vasile N. Vețleanu, care i-a fost executor testamentar. Donația conține fotografii, studii, articole, memorii, diplome, acte de naștere, o schiță a unui arbore genealogic al familiei Vețleanu. Menționăm dintre studiile lui Dumitru Drăghicescu pe cel intitulat Basarabia și dreptul popoarelor. Schiță istorică, geografică, etnografică și statistică, apărut în 1918 și, de asemenea, subliniem că în categoria memorii se înscriu cele ale lui Amedeu Bădescu, prin care acesta ne face cunoscute date privitoare la Asociația „Ardealul”, iar acestea reprezintă, după cum singur le intitulează „Istoricul unei mișcări românești de rezistență contra hitlerismului și înrobirii poporului român”. Sînt de remarcat și monografia comunei Copăceni, județul Vilcea și „Contribuțiile la istoria satului Vețelu din comuna Copăceni-Vilcea”, întocmite de Vasile N. Vețleanu.

Constantin A. Plăvicesanu, în urma citorva ani de studiu, în care a parcurs și documente aflate la Arhivele Statului, a alcătuit o monografie, în 6 volume, o „Contribuție la istoricul localităților din sudul municipiului București — Comuna 30 Decembrie 1947” din Sectorul Agricol Ilfov, monografie care conține și planuri topografice, hărți, fotografii. Cele 6 volume care ne-au fost donate fac parte acum din colecția „Manuscrite”.

În depozitele Arhivelor Statului a intrat, în 1992 și o ofertă a Aeroclubului Român. Este vorba de un dosar referitor la atribuirea unor străzi a numelor aviaatoarelor române: Elena Caragiani (prima aviatore brevetată la 14 ianuarie 1914) și Smaranda Brăescu (prima parașutistă, campioană mondială absolută în 1932). În cuprinsul acestui dosar se găsesc notele, demersurile făcute la autorități, descrierea festivității care a avut loc cu această ocazie, precum și documente originale care atestă prima emisiune filatelică cu precursorele aviației feminine din România.

Anul 1992 ne-a prilejuit și reîntîlnirea cu inginerul Mihail Bălăianu, un prețuitor al arhivelor care, începând cu anul 1980, a donat la Arhivele Statului peste 2.500 de documente. Cele două oferte ale sale vin să îmbogățească colecția care-i poartă numele și ne dau, de asemenea, posibilitatea creării unui fond personal: Sache Poroineanu.

Prima dintre ofertele sale include 461 unități arhivistice, originale și copii dintre anii 1746—1949, și cuprinde documente referitoare la satele Dioști, Cacaletți, Cileni, Amărăști ș.a., cea mai mare parte a lor din județul Romanați, precum și câteva manuscrite cu relatări ale unor evenimente is-

torice trăite direct de către autorii lor (răscoala din 1907, războaiele balcanice, cele două războaie mondiale). Zapisese, cărțile de hotărnicie, cărțile de judecată, foile de zestre, jălbile, răvașele, diatele, scrisorile și manuscrisele cuprind nenumărate informații care servesc ca surse pentru studierea istoriei economice, sociale, politice a zonei mai sus amintite.

O categorie a acestor documente ne înfățișează modul de circulație a pământului, prețul lui, modul de constituire a marii proprietăți, răscumpărările de moșii care au avut loc, modul de arendare și de dijmuire a recoltei, împrumuturile la care țărani au fost nevoiți să recurgă în anii nefavorabili. Unele documente din această ofertă conțin informații referitoare la administrarea unei proprietăți, cum este cea a familiei Urianu (moșia Uriia) și anume, despre plata zeciuiei clăcașilor pe anul 1853, plata taxei anuale în bani în locul desființatelor zile de lucru la șosele și poduri, vânzări de pământ, procese de succesiune ș.a.

O altă categorie de documente sînt cele care reflectă aspecte ale comerțului cu cereale efectuat de negustorul George Comăneanu din Caracal (de exemplu bilet eliberat de Eforia exportului pentru grâul și porumbul scos din țară prin schela Izlaz, socotelile comerțului cu grâne pe anul 1851, bilanțul sumelor cheltuite și primite de negustorul român, în asociație cu Ahmet Rușciuci, din vânzarea grului).

Aspectele privitoare la viața urbană se grupează în jurul Caracalului: întîlnim, în cadrul ofertei, autorizații pentru construcția de case, pricini de judecată pentru locuri, desemnarea deputaților pentru alegerea membrilor Magistratului orașului, modul de împrejmuire a proprietății stabilit de primărie ș.a.

Din documentele oferite spre achiziționare sînt demne de semnalat și cartea lui Bațbu Dimitrie Știrbei, domnul Țării Românești (1855) cu privire la funcționarea Comisiei centrale pentru cercetarea cheltuielilor efectuate cu Armata staționată în țară între 1843—martie 1855, porunci ale Căimăcămiei Țării Românești referitoare la organizarea alegerilor pentru Obșteasca Adunare (1858), circulara Ministerului de Finanțe și ordinul lui Gheorghe Magheru, prefect de Romanați, din 1860, privind împrumutul național pentru îmbunătățirea stării materiale a armatei, apeluri electorale ale Partidului Liberal, fragmente din cuvântările rostite de primul ministru I. C. Brătianu și de Mihail Kogălniceanu în 1888 la diferite întruniri publice, documente menite să întregescă filele de istorie politică locală, dar și națională.

Dintre manuscrise, menționăm jurnalul profesorului Ilie Constantinescu din Caracal — „Din campania din Bulgaria — 1913”, „Amintiri din campania 1916—1918”, „Monografia județului Romanați”, „Schită istorică a moșiei și satului Dioști jud. Romanați”, toate de același autor, care, fiind pasionat de istorie, a înființat un muzeu în casa sa din Caracal.

Importante sînt și însemnările zilnice ale lui Marin Dumitru Pătru din Dioști care se întind pe o perioadă destul de lungă (1878—1947) și care surprind la acest nivel, al vieții satului, informații referitoare la starea vremii, la răscoala din 1907, la războaiele balcanice sau la cele două războaie mondiale, cărora el le-a supraviețuit, la abdicarea regelui Carol al II-lea, la trecerea rușilor prin țară spre Germania, la acțiunile comuniștilor din 1945 (explicație: „La Guvern acum auzim că au intrat comuniști cu democrați, iar la Ministerul de Interne este o jidancă”) ș.a.

Eleonora Iancu Florescu Harea, o fostă învățătoare, ne permite să pătrundem prin intermediul „Amintirilor” sale în miezul evenimentelor istorice pe care le-a trăit (de exemplu răscoala din 1907), ne transmite informații despre regii Ferdinand și Carol al II-lea, despre instaurarea Republicii în România, despre activitatea Academiei Române.

Cea de a doua ofertă a inginerului Mihail Bălăianu cuprinde 208 unități arhivistice, originale și copii, dintre anii 1614—1943, în limbile greacă, franceză, engleză, germană și română. Nu lipsesc din această a doua ofertă documentele care se referă la viața economică, la relațiile sociale pe care ea le presupune. În acest sens zapisele de vânzare-cumpărare de moșii în județul Romanați (de exemplu Murgeni, Hotărani, Reșca, Fărcașa ș.a.), cărțile de hotărnicie a acestora, contractele de arendare a moșilor sunt cea mai bună dovadă. Există, de asemenea, documente care ne oferă date despre familiile importante ale locului și ne scot în evidență rolul jucat de ele pe aceste meleaguri și nu numai aici: de exemplu familiile Jianu, Prejbeanu și, mai ales, Poroineanu.

Odată cu achiziționarea acestor documente am descoperit în Sache Poroineanu, rudă cu Jienii, nu numai un participant la viața politică a țării, ca funcționar de stat (a fost pitar, sameș în județele Ialomița și Teleorman, serdar, membru în comisia județului Dîmbovița pentru cercetarea reclamațiilor proprietarilor și arendașilor în timpul revoluției de la 1848), dar și autor al unor creații literare și traduceri. Dispunem, de asemenea, de documente referitoare la Constantin și Eufrosina Poroineanu (caicetele de țeme ale acestora și ale colegilor ei, un proiect de regulament privitor la conduita elevilor într-un colegiu ș.a.). Caicetele de țeme la obiecte de studiu ca istorie, limba și literatura franceză, geografie ș.a. contribuie la realizarea imaginii școlii românești de la mijlocul veacului trecut.

Un loc aparte îl au documentele care conțin informații privitoare la evenimentele anului 1848 (demisia lui Gheorghe Bibescu, domnul Țării Românești, apeluri ale Guvernului Provizoriu către cetățeni pentru apărarea țării și către săteni pentru îndeplinirea zilelor de lucru ș.a.), la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza, domnul Moldovei, ca domn al Țării Românești și la guvernul acestei perioade.

Pe lângă aceste documente, oferta mai conține și o copie a testamentului lui Petru cel Marc, țarul Rusiei și piesa de teatru „Starea Țării Românești în zilele Măriei sale Ioan Caragea v.v.”, împreună cu povestea hurmeturilor și cu obșteasca anafora a boierilor.

Sperăm ca prezentarea acestor achiziții de documente, din care o parte sunt inventariate și introduse în cercetare, să stârnească interesul științific al cercetătorilor și, în același timp, să constituie un îndemn pentru deținătorii unor asemenea valori de a le oferi Arhivelor Statului, prin donații sau vânzare.

Această instituție specializată în conservarea și folosirea arhivelor și documentelor de arhivă crează, atunci când este cazul, colecții și fonduri personale care poartă numele creatorilor lor, păstrând pentru posteritate contribuția acestora la îmbogățirea zestrei documentare a țării.

ANCA ANDA MIHALCEA